

Riigikogu fraktsioonidele

Koopia: Riigikogu keskkonnakomisjonile

18.01.2022

Looduskaitseaduse ja sellega seotud seaduste muutmise seaduse eelnõu 483 SE tuleb tagasi lükata

Austatud fraktsioonide liikmed

2. detsembril 2021 pöördus Eesti Keskkonnaühenduste Koda (EKO) oma [kirjas nr 1-2/21/5239](#) Riigikogu keskkonnakomisjoni poole palvega lükata tagasi looduskaitseaduse ja sellega seotud seaduste muutmise seaduse eelnõu 483 SE, millega kavandatakse ehituskeeluvööndi ulatuse märkimisväärset vähendamist ning soovitakse anda maaomanikule täiendavad võimalused kallasraja kasutamise piiramiseks. EKO peab lubamatuks saata ilma laiapõhjalise ühiskondliku aruteluta ning põhjaliku mõjude hindamiseta Riigikogusse niivõrd radikaalset muutust kavandav eelnõu. **Leiame, et selle rakendumine**

- piiraks olulisel määral Eesti elanike ja ka külastajate võimalusi tulevikus veekogude kallastel vabalt liikuda, sest looks põhjendamatud privileegid väikesele osale maaomanikest veekogu kallast kasutada
- tooks kaasa märkimisväärse keskkonnakahju, sh Natura 2000 ranniku ja merega seotud elupaikadele ning
- põhjustaks randa ja kallastele ehitajate hilisemaid kahjunõudeid riigile, omavalitsustele ja kindlustusfirmadele, kui Eesti rannikute looduslikele protsessidele hakatakse seadma tehnilisi tõkkeid, millega [võivad kaasneda](#) maalihked, üleujutused, setete kuhjumine, murrutused, kuhjatised jms.

Infoks edastasime sama kirja ka kõigile Riigikogu fraktsioonidele. Juhtisime kavandatava seadusemuudatuse sobimatusele ka avalikkuse tähelepanu, valides kõnesoleva eelnõu 2021. aasta kõige keskkonnaaenulikumaks teoks ning [omistades eelnõu esitajatele keskkonnakirve](#).

Näeme nõrdimusega, et keskkonnakomisjon on eelnõu siiski vastu võtnud ning esimesele lugemisele saatnud, vaatamata Rahandusministeeriumi äärmiselt kriitilisele arvamusele (nähtav [EISis sisenddokumentide all](#)) ning liiatigi soovitusel esimene lugemine lõpetada. **Kutsume Riigikogu liikmeid üles hääletama selle elanike- ja loodusevaenuliku eelnõu vastu ning tegema ettepaneku eelnõu tagasi lükata.** Toome alljärgnevalt veelkord välja täpsemad põhjendused, miks vajab seaduseelnõu 483 SE enne Riigikogus arutamist ühiskondlikku arutelu ning põhjalikku (keskkonna)mõjude hindamist. **Oleme valmis oma seisukohti lähemalt selgitama ning palume sellisest huvist märku anda EKO koordinaatorile aadressil info@eko.org.ee.**

Oleme kursis, et Keskkonnaministeerium ei ole soovinud eelnõu osas seisukohta võtta. Seda ei saa kindlasti lugeda tõenduseks, et eelnõu rakendamisel keskkonnamõju puudub või on see väheoluline.

EKO põhjendused, miks ei tohi seaduseelnõu seadusena vastu võtta:

1) Kavandatavad muudatused, mis puudutavad ehituskeeluvööndi ulatuse vähendamist ning kallasraja sulgemise võimaldamist, on ebaproportsionaalsed, seades erahuvi esikohale avaliku huvi ees. Kodanike võrdne kohtlemine eeldab, et igaüheõigust on võimalik rakendada ka rannal ja veekogude kallastel, mis on kõigi elanike jaoks atraktiivsed liikumise paigad ega tohiks lausaliselt erahoovideks muutuda. Menetlusse võetud eelnõu seaduseks saamisel tehtaks Eestis radikaalne pööre, võrreldes senise ning põhjamaadele omase lähenemisega, mille kultuuriruumi tahame kuuluda ja kellega sarnaneda.

Erahuvi seadmine avalikust huvist kõrgemale toob kaasa täiendavad pinged ühiskonnas, kuivõrd juba praegu kehtiva õiguse alusel on kallasraja kasutamine, mis justkui on igaühe seaduslik õigus, paiguti raskendatud eraomanike radikaalse käitumise tõttu. Sellised konfliktid kavandatavate muudatuste jõustudes ainult süveneksid, põhjustades õigustatud pahameelt kodanikes, kelle jaoks ligipääsuvõimalused veekogudele olulisel määral ahenevad. **Kõigil Eesti elanikel on õigustatud ootus, et rannad ja kaldaalad säilivad ligipääsetavatena, nagu need siiani on olnud.**

Põhiseaduse kohaselt on igaühel, ka maaomanikel, kohustus keskkonda kaitsta ning omandi kasutamine üldiste huvide vastaselt ei ole õigustatud, vt Riigikohtu seisukohta:

PS § 5 sätestab, et Eesti loodusvarad ja loodusressursid on rahvuslik rikkus, mida tuleb kasutada säästlikult. PS § 53 järgi on igaüks kohustatud säästma elu- ja looduskeskkonda ning hüvitama kahju, mis ta on keskkonnale tekitanud. Looduskaitseliste piirangute kehtestamist õigustab tugev üldine huvi ja isiku kohustus looduskaitselisi piiranguid taluda on üldjuhul kõrge. /../ PS § 32 lõike 2 kolmas lause näeb omanikule ette talumiskohustuse, keelates kasutada omandit üldiste huvide vastaselt.“ (PSJKo [5-21-3](#), p 41).

Eesti loodusvarade ja -ressursside kasutamine peab teenima ennekõike Eesti riigi ja rahva huve. Kuna rahvuslik rikkus ei piirdu majandusliku aspektiga, peab riigi keskkonnapoliitika juba §-st 5 tulenevalt tasakaalustatult arvestama erinevaid avalikke (sotsiaalseid, majanduslikke, keskkonnakaitselisi) huve.

2) Ehituskeeluvööndi vähendamine rannal ja kallastel seab ohtu elurikkuse ning neile piirkondadele eriomased maastikud, kuna põhjustab tugeva inimõju kandumist aladele, mis seni on olnud sellest puutumata ning saanud elurikkust toetada. Rannik ja veekogude kaldad on siiani olnud Eesti looduskaitseüsteemi ja rohevõrgustiku mõtteline osa, kõikjal ei olegi seetõttu püüeldud kaitstava loodusobjekti loomise poole, vaid on arvestatud, et kaitse tagab ranna ja kalda ehituskeeluvöönd.

Ranna- ja kaldaalade tähtsust ning nende kaitse vajadust on selgitanud Tartu Ülikooli ja Eesti Maaülikooli teadlased oma 2011. aasta ekspertarvamuses [“Ekspertarvamus randade ja kallaste kaitse ning ehituskeelu- ja piiranguvööndite kohta”](#). Ranna- ja kaldaalad on ökoloogilises mõttes piirialad, mis on bioloogilise mitmekesisuse seisukohast eriti olulised,

kuna väikese ulatusega alal märkimisväärselt muutuvad keskkonnatingimused loovad sobiva elupaiga väga erinevatele liikidele. Kohaliku maastiku skaalas on ranna- ja kaldaalad ökoloogilise mitmekesisuse kontsentreerumise kohad, millest tuleneb ka vajadus neid kaitsta. Eestile on omane suur rannikutüüpide mitmekesisus väikesel alal, mis rõhutab veelgi meie ranna- ja kaldaalade unikaalsust ning olulisust loodusliku mitmekesisuse säilimisel. Nende aladega on otseselt seotud kümned kaitsealused taime- (94) ja linnuliigid (62), sh Euroopa Loodus- ja Linnudirektiivi liigid ja elupaigatüübid (27). Elupaikade fragmenteerumine, st katkestuste teke on rannale ja kallastele iseloomulike liikide jaoks märkimisväärselt ohuks, kuivõrd niigi kitsaste ribadena esinevad elupaigad vähenevad tasemeni, kus need enam säilida ei suuda.

Loodusdirektiivi ja EL elurikkuse strateegia eesmärk on elupaikade seisundit mitte halvendada. Ehitustegevusega praeguses ehituskeeluvööndis kaasneks selgelt nii elupaikade hävimine kui ka kahjustamine, nt kuivendamise, kommunikatsioonide ja infrastruktuuri rajamise jmt läbi. Linnudirektiiv näeb lisaks kaitsealuste liikide kaitsmise vajadusele ette vajaduse tagada lindude elupaigad ka väljaspool kaitstavaid alasid ning tagada rändlindudele võimalused peatumiseks – kuidas saavad need eesmärgid rannikuid täis ehitades tagatud olla rohkete ranniku ja kallastega seotud linnuliikide jaoks?

Ehituskeeluvööndi vähendamine, mis lubab ehitamist veekogude lähedale, toob lisaks kaasa ka elamuid jm hooneid ümbritsevate alade niitmise, mistõttu need ei sobi enam elupaikadeks ei taimedele, loomadele ega lindudele, kes seal seni on elanud. Samuti muutuvad veekogude kaldad, mis seni on olnud ulukitele olulisteks liikumisteedeks, nende jaoks läbipääsmatuks, kuivõrd lagedus ja hoonestus on nende jaoks hirmutavad, isegi kui pole otseselt piiravaid tarasid ees. Lisaks kaasneb senisest oluliselt suurem reostuskoormuse oht veekogudele, mis omakorda ohustab sealset elurikkust ja ökosüsteeme.

Olukorras, kus Eesti riigijuhid räägivad rohepöörde vajalikkusest, Euroopa Liit annab järjest jõulisemaid suuniseid elurikkuse hoidmiseks ja taastamiseks ning rahvusvahelised raportid ([IPBES](#) jt) toonitavad kiire tegutsemise vajadust elurikkuse hoidmisel, on täiesti lubamatu kaaluda elurikkust veel toetavate alade teadlikku hävitamist ja tugevamõjulisse inimkasutusse lubamist.

Selge suunise maastikulise väärtuse säilitamiseks ja tõstmiseks annab ka [Euroopa Nõukogu maastikukonventsioon](#), millega Eesti on liitunud. Konventsioon annab põhimõtted maastiku arvestamiseks planeerimisel, projektide teostamisel ja teiste ruumilist mõju omavate tegevuste korral (soovitus CM/REC (2008) 3): *Every planning action or project should comply with landscape quality objectives. It should in particular improve landscape quality, or at least not bring about a decline. The effects of projects, whatever their scale, on landscape should therefore be evaluated and rules and instruments corresponding to those effects defined. Each planning action or project should not only match, but also be appropriate to the features of the places.*

3) Eelnõu vastuvõtmisega kaoks ainus siseriiklik õigusakt, millega jõustatakse Läänemere keskkonnakaitse komisjoni (HELCOM) soovitus 15/1 ranniku kaitseks. Nimetatud rahvusvahelise soovitusel peavad riigid kaitsma rannikuriba vähemalt 100 - 300 meetri laiuselt; Eesti on Läänemere keskkonnakaitse konventsiooni osapoolena kõnealuse soovitusel heaks kiitnud. HELCOMi soovitusel rakendamise taganemine

kahjustaks Eesti mainet keskkonnateadliku riigina ning rahvusvahelist tõsiseltvõetavust keskkonkaitselistes küsimustes.

4) On üldteada, et kliimamuutuse tulemusena veetase maailmameres, st ka Läänemeres lähema 50-100 aasta jooksul tõuseb ning selle ja maakerke ühismõjul rannajoon muutub. Samuti on suur tõenäosus senisest ulatuslikumate ajutiste üleujutuste tekkeks tsüklonite mõjul. Eesti asub suhteliselt ebastabiilse pinnasega alal, võrreldes näiteks põhjapoolsetes riikides avaneva graniidiga. Siinsed settekivimid alluvad kergesti veetaseme tõusust ja tormidest põhjustatud kulutusele ning murendamisele. **Hoonestuse lubamine vahetult ranna äärde on nende teadmiste taustal vastutustundetu ning nõrgestab Eesti võimekust kliimamuutustega toimetulekul.** [Eesti kliimamuutustega kohanemise arengukava aastani 2030](#) kohaselt on muutustega kohanemise eest vastutajaks riik; ebaõiglane on lükata selles valdkonnas vastutus kohalikele omavalitsusele ning eeldada, et nad kõik suudavad koos maaomanikega keerulises globaalses väljakutses leida parimaid lahendusi. Kliimamuutustega kohanemisel peaksid kehtima ühtsed põhimõtted vähemalt kogu riigi tasandil, mitte igas omavalitsuses erinevalt, kus omavalitsuste juhid peaksid valima kliimamuutusega parema kohanemise ja naaberomavalitsustega jõukate elanike pärast konkureerimise vahel. **Parim kompetents kliimamuutusega kohanemise teemal on täna olemas riiklikul, mitte kohalikul tasandil.**